

Ursprungslandets pensionsåldersregler och invandrades pensionsbeslut

Axel Cronert
Olof Åslund

Ursprungslandets pensionsåldersregler och invandrades pensionsbeslut^a

av

Axel Cronert^b och Olof Åslund^c

2024-02-05

Sammanfattning

Vi studerar hur internationella migranternas pensionsbeteende påverkas av formella pensionsinstitutioner i deras ursprungsland. Analysen kombinerar nyligen insamlade världsomspännande data om pensionsåldersregler för kvinnor och män med paneldata på individnivå från ett stort antal länder i Europa. Institutionerna i värdlandet har störst betydelse, men migranter har också en förhöjd sannolikhet att gå i pension vid en ålder som matchar en pensionsålder i deras ursprungsland. Betydelsen av institutionerna i ursprungslandet är större för dem som anländer vid en högre ålder, dem som kan väntas ha lägre förmåga att förstå finansiella överväganden, och dem som har internationellt överförbara pensionsrättigheter. Våra resultat visar att pensionsregelverk har stor betydelse för individuella beslut och att invandrades beteende påverkas av specifika och föränderliga formella institutioner i ursprungslandet.

^a Vi tackar Sara Roman för kommentarer. Rapporten är en förkortad populärversion av Åslund och Cronert (2024), som innehåller utförligare redogörelser och fullständiga resultat.

^b axel.cronert@statsvet.uu.se, Uppsala universitet och IFAU.

^c olof.aslund@nek.uu.se, Uppsala universitet och IFAU.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	3
2	Varför kan ursprungslandets institutioner påverka migranternas pensionsbeslut?.....	6
3	Data och metoder.....	8
3.1	Individdata från SHARE	8
3.2	Pensionsåldrar från hela världen.....	9
3.3	Metoder.....	10
4	Resultat	12
4.1	Förväntad pensionering	12
4.2	Faktisk pensionering.....	14
4.3	Mekanismer	16
5	Avslutande diskussion	20
	Referenser	22

1 Inledning

Sambanden mellan formella institutioner, normer och individuella ekonomiska beslut får betydande uppmärksamhet både från forskare och politiska beslutsfattare. Den förstnämnda gruppen försöker förstå hur olika faktorer påverkar t.ex. sysselsättning, arbetskraftsdeltagande och inkomster på mikro- och makronivå. Den sistnämnda behöver kunskapen för att förstå konsekvenser av olika policyalternativ.

Vi studerar om och hur migranternas pensioneringsbeslut påverkas av formella pensionsregelverk i ursprungslandet. Frågor om pensionering blir allt viktigare i samhällen som står inför åldrande befolkningar och stigande äldreförsörjningskvoter (dvs. hur många i arbetsför ålder det finns relativt äldre). Eftersom andelen utrikes födda i befolkningen ofta är betydande och förväntas öka, blir migranternas pensionering en samhällsekonomisk faktor av växande betydelse. SCB beräknar att andelen utrikes födda bland 50–70-åringar kommer att öka från drygt 20 procent idag till över 30 procent år 2040 i Sverige. Liknande utvecklingar syns i andra EU-länder (Scott och Tegunimataka 2020).¹ Det finns också betydande skillnader i pensionering mellan invandrade och infödda, något som till stor del förklaras av skillnader i ställningen på arbetsmarknaden (Larsson, Laun och Åslund 2023)

Studien tar sin utgångspunkt i två omfattande forskningslitteraturer. Den första visar att pensioneringsmönster är relaterade till institutioners utformning (Gruber och Wise 1999) och att lagstadgade pensionsåldrar har en stark påverkan på exakt tidpunkt för pensionering (Seibold 2021; Behaghel och Blau 2012). Det andra forskningsområdet har visat att geografiskt förankrad kultur och värderingar är relaterade till ekonomiska beslut och utfall. Med utgångspunkt i tidiga bidrag inom ekonomi och sociologi som bygger på s.k. ”epidemiologiska” metoder för att analysera påverkan av kultur (Hofstede 2001; Inglehart och Baker 2000), har en växande litteratur studerat en rad ekonomiska utfall (Fernández 2011). I denna typ av studier kopplas t.ex. arbetskraftsdeltagande och inkomster till faktorer som går att härleda till individens ursprungsregion/-land. Denna forskning har dock ägnat mycket begränsad uppmärksamhet åt arbetstagare under senare delen av arbetslivet.

¹ Enligt Eurostat är andelen migranter i EU betydligt högre i åldersspannet 30–50 än i den äldre befolkningen, och de senaste årens ökning av de utrikes födda befolkningarna är koncentrerade till yngre åldersgrupper. I USA utgjorde den utrikes födda befolkningen ungefär 18 procent av 45–64-åringarna 2016, men förväntas stiga till 23 procent år 2030 (United States Census Bureau 2017). Invandring förväntas ha en betydande inverkan på utvecklingen av äldreförsörjningskvoten i USA (Johnson 2020; Vespa 2018).

Litteraturen om pensionsåldersregler visar att formella institutioner kan skapa normer eller referenspunkter som påverkar beteendet på kollektiv nivå, utöver förutsägelser baserade på ekonomiska incitament och individuell optimering. Den epidemiologiska forskningen om kultur visar att migranter påverkas av faktorer relaterade till deras ursprungsplats. Vårt bidrag är att kombinera dessa två perspektiv och undersöka hur formella pensionsåldersregler i ursprungslandet formar beteendet bland internationella migranter. Lagstadgade pensionsåldrar är särskilt relevanta att studera i detta sammanhang. De påverkar ett mycket specifikt beslut (pensionering vid en viss ålder), och det finns mycket variation mellan ursprungsländer och mellan könen.

Analyserna kombinerar två omfattande datamaterial: (i) inom projektet sammanställd information om hur pensionsregelverken för kvinnor och män har sett ut i länder över hela jorden över en lång tidsperiod; (ii) individuella paneldata för ett stort antal europeiska länder tillgängliga i SHARE-undersökningen (Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe) (Börsch-Supan m.fl. 2013). De enkätdata från SHARE som används i våra huvudanalyser omfattar upp till 9 500 utrikesfödda personer bosatta i 29 europeiska länder, med 130 olika ursprungsländer runt om i världen. Förutom detaljerade individuella bakgrundsfaktorer innehåller datamaterialet information både om självrapporterad förväntad pensionsålder och verklig angiven ålder vid pensionering. Datasamlingen om pensionsåldrar ger information om flera typer av (potentiellt) könsspecifika föreskrivna pensionsåldrar i allmänna pensionsprogram i varje berört land, med ungefärligen femårsintervall mellan 1961 och 2019. Genom att koppla samman de olika datamaterialen kan vi analysera och jämföra påverkan av institutioner i både bosättningsland och ursprungsland på förväntningar om pensionering såväl som på faktiskt beteende.

Vi inleder med att visa att både ursprungs- och värdlandsinstitutioner är relaterade till utrikes föddas planer för pensionering. Skattningarna visar att sannolikheten att ha för avsikt att gå i pension vid en viss ålder är betydligt högre om den sammanfaller med en föreskriven pensionsålder i ursprungslandet. Det är dock viktigt att notera att motsvarande samband med bosättningslandets institutioner är ännu starkare (och endast marginellt svagare än för infödda).

Det andra steget i analyserna visar att samma institutioner också påverkar faktisk pensionering. Skattningar av utträdet från arbetsmarknaden bland utrikes födda (som tar hänsyn till ålder, kön, utbildning, antal barn, hälsa, kalenderår, bosättningsland och ursprungsland) indikerar att ”risken” för pensionering ökar med cirka 2,7 procentenheter – mer än 50 procent av medelrisken – under varje år som överensstämmer med en föreskriven pensionsålder i ursprungslandet. Som förväntat är de motsvarande skattningarna för bosättningslandets institu-

tioner större, cirka 12 procentenheter. Fördjupade analyser tyder på att formella pensionsinstitutioner ses som en signal om den tidigaste lämpliga åldern för pensionering.

Vi försöker också identifiera mekanismer som påverkar den faktiska pensioneringen. Som diskuteras i nästa avsnitt kan påverkan av formella institutioner i ursprungslandet delvis vara direkt och ekonomisk (dvs. att du kan ha förmåner som blir tillgängliga ett visst år). Men som litteraturen om pensionsbeslut visar formar pensionsåldersregler även beteendet bortom ekonomiska incitament, genom att definiera referenspunkter i form av sociala normer eller institutionaliserade alternativ.

Våra resultat indikerar att både finansiella och icke-finansiella mekanismer troligen spelar roll. För det första finns det bevis för integration i meningen att påverkan av institutionsfaktorer i ursprungslandet är större bland dem som invandrar vid högre ålder, medan det omvända gäller för institutionsfaktorer i bosättningslandet. Resultatet är i linje med tidigare evidens på gradvisa justeringar av normer och värderingar (Hammar 2021). Det skulle dock också kunna vara kopplat till att personer som invandrat vid högre ålder har en (större) del av sitt pensionskapital knutet i ursprungslandet.²

För det andra bör vi, om pensionsregelverk fungerar genom att definiera sociala normer och andra referenspunkter, förvänta oss att de har större betydelse för personer med förväntat låg finansiell kompetens (Van Rooij, Lusardi och Alessie 2011). Vi finner att effekterna av pensionsåldersregler i ursprungslandet är större för de individer som har en låg nivå av numeriska färdigheter, medan de med högst nivå inte påverkas. En tolkning av detta resultat, i linje med det övergripande teoretiska argumentet, är att mer ekonomiskt kunniga migranter är bättre på att skaffa den kunskap som behövs om pensionssystemet i sitt nya land och därmed kan anpassa sina pensionsbeslut enligt dess föreskrifter, medan de mindre ekonomiskt kunniga är mer benägna att följa normerna i sitt ursprungsland.

För det tredje finner vi att effekten av pensionsregelverk – särskilt de i bosättningslandet – är större i de fall där de inte har ändrats över tid i våra data. Detta är vad vi skulle förvänta oss om pensionsåldersregler fungerar genom att definiera institutionaliserade alternativ och sociala normer. För det fjärde stöds betydelsen av finansiella mekanismer av vår slutsats att effekterna av institutioner i ursprungslandet främst drivs av migranter som omfattas av en social-

² I en kompletterande analys visar vi att nordiska migranter till Sverige ökar sina utländska inkomster i samband med att de når en pensionsålder i ursprungslandet. Detta mönster indikerar att utländskt pensionskapital kan vara en mekanism bakom betydelsen av reglerade pensionsåldrar.

försäkringskonvention som möjliggör överföring av pensionsrättigheter och förmåner över internationella gränser.

Som diskuterats ovan utgör utrikes födda en betydande och ökande andel av de äldre arbetstagarna i många länder. Våra resultat visar att ursprungslandets pensionsåldersregler spelar en viktig roll när det gäller att bestämma tidpunkten för pensionering; ett beslut med bäring på ekonomiska utfall för såväl individ som på samhällsnivå. Vårt mer allmänna bidrag är således att visa att invandrades föreställningar och beteende påverkas inte bara av informella kulturella institutioner som härrör från ursprungslandet, utan även av specifika och föränderliga formella institutioner som bestäms av lagstiftningsprocesser.

2 Varför kan ursprungslandets institutioner påverka migranternas pensionsbeslut?

Pensionsinstitutioner i hemlandet kan vara associerade med beteende i migrantens nya bostättningsland genom olika mekanismer. För det första kan de medföra ekonomiska incitament som påverkar individens optimala val av arbete och fritid i olika åldrar. För det andra kan de påverka kollektiva normer som i förlängningen har betydelse även för emigranter.

Pensioneringslitteraturen visar att regler om pensionsålder är kraftfulla politiska verktyg med en potentiell påverkan på en rad utfall (Pilipiec, Groot och Pavlova 2021). Det finns också starka bevis för att ekonomiska incitament är en viktig bestämningsfaktor för beteende (Gruber och Wise 2004) men också för dessa inte fullt ut kan förklara toppar i pensionering vid särskilda föreskrivna åldrar (van Erp, Vermeer och van Vuuren 2014; Seibold 2021).

En möjlig förklaring till dessa resultat utgår från teorier om begränsad rationalitet. Dessa betonar hur finansiell okunnighet och/eller begränsad vilja att engagera sig i pensionsplanering (Van Rooij, Lusardi och Alessie 2011) kan göra människor mer benägna att välja det ”standardalternativ” som tillhandahålls genom en institutionaliserad pensionsålder (van Erp, Vermeer och van Vuuren 2014). Sociala normer kan också vara en förklaring. Människor som närmar sig pensionen tenderar att vara medvetna om var de befinner sig i den ”sociala tidtabellen” och kunna avgöra om de är ”ur fas” eller ”i fas” (Van Solinge och Henkens 2007). Om normen är att de som kan delta på arbetsmarknaden gör det fram till en specifik ålder, skulle en arbetstagare som går i pension tidigt (förutom att få nytta av fritid) bära en kostnad i form av att ha avvikit från normen (Lindbeck, Nyberg och Weibull 1999). Normer om lämplig tidpunkt för pensionering kan variera mellan sociala grupper (Duflo och Saez 2002; Krauth 2006), och medan de kan förändras är det troligt att detta sker gradvis. Det finns

också evidens för att arbetstagare anpassar sig till tidigare normer om pensionsåldrar även efter att de formella institutionerna har ändrats (Deshpande, Fadlon och Gray 2021; Behaghel och Blau 2012).

Tidigare studier som undersöker beteendeeffekter av pensionsåldersregler fokuserar på förhållanden i individens bosättningsland eller en mer lokal kontext. För den som vill förstå internationella migranternas pensioneringsbeteende är det emellertid en avgörande fråga huruvida dessa effekter följer med personer som flyttat till ett annat land. Forskning inom ekonomi och sociologi som bygger på den epidemiologiska ansatsen för att analysera kultur – som hittills har fokuserat på egenskaper som ses som nedärvda och beständiga bland människor från en viss kontext (Inglehart och Baker 2000; Hofstede 2001) – ger viss vägledning. Denna litteratur finner att kulturella värderingar i olika dimensioner väsentligt påverkar ekonomiska utfall och beslut hos internationella migranter (Guiso, Sapienza och Zingales 2006; Fernández 2011). Flera studier pekar också på kulturellt ursprung som drivkrafter för könsskillnader (Fernández och Fogli 2009; Alesina, Giuliano och Nunn 2013; Antecol 2000). Några studier undersöker specifikt hur äldre invandrades arbetskraftsdeltagande påverkas av normer (kopplade till familjeband eller avvägningen arbete-fritid) som varierar beroende på deras kulturella ursprung (Alesina och Giuliano 2014; Cottier 2018).

Medan dessa faktorer kan beskrivas som brett definierade *informella* institutioner, är de pensionsregler som vi är intresserade av här specifikt formulerade *formella* institutioner som bestäms genom lagstiftningsprocesser. Vi kan förvänta oss att dessa institutioner spelar roll för internationella migranter, av både finansiella och icke-finansiella skäl. Å ena sidan kan migranter som har arbetat i sitt hemland ha upparbetat pensionsrättigheter som blir tillgängliga vid en specifik ålder enligt regler i hemlandet, vilket påverkar kostnaderna och fördelarna med att stanna på arbetsmarknaden i bosättningslandet.

Om man, å andra sidan, beaktar hur begränsad rationalitet och sociala normer kan påverka människors uppfattningar om rätt tidpunkt att gå i pension, kan man tänka sig att de exakta normer och institutionaliserade alternativ som föreskrivs av sådana regler är tillräckligt starka för att ha en varaktig påverkan på migranter, särskilt om samma regler har gällt under lång tid. Av dessa skäl bör vi dessutom kunna förvänta oss att reglerna i hemlandet och de i bosättningslandet i någon mån är substitut, i meningen att migranter som har tillbringat mer tid i sitt ursprungsland bör vara relativt mer påverkade av de förstnämnda och mindre av de senare, och vice versa.

3 Data och metoder

Studien bygger på två datamaterial: (i) individuell mikrodata från ”Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe” (SHARE); (ii) av projektet sammanställd information om pensionsregelverk från länder över hela världen 1961–2019. Vi beskriver här kortfattat innehållet i materialet, men hänvisar till Åslund och Cronert (2024) för en utförlig beskrivning.

3.1 Individdata från SHARE

SHARE är en longitudinell undersökning om hälsa, socioekonomisk status och sociala nätverk som har samlats in över större delen av Europa och Israel med (någorlunda) regelbundna intervall under perioden 2004–2020. Undersökningen riktar sig till invånare som är 50 år eller äldre och deras partners. Svartfrekvenserna varierar mellan länder och ”insamlingsvågor”, men ligger generellt i intervallet 45–60 procent. Våra analyser fokuserar primärt på respondenter med ett identifierbart utländskt födelseland, men vi genomför också vissa analyser på infödda.

Vi studerar två grundläggande utfall: förväntad och faktisk pensionering. För förväntad pensionsålder begränsar vi analysen till intervjuer med respondenter som är 50 år eller äldre och fortfarande deltar på arbetsmarknaden (anställda eller arbetslösa) vid tidpunkten för intervjun. Vid dessa intervjuer ställs frågor om vilka typer av framtida pensioner de är berättigade till och vid vilken ålder de förväntar sig börja uppbära dem. Vi fokuserar primärt på allmän ålderspension, för vilken 93 procent av de utrikes födda respondenterna uppger berättigande. Våra resultat är dock oförändrade om vi istället beaktar den tidigaste förväntade åldern för att börja ta emot vilken pension som helst. Totalt omfattar urvalet cirka 6 200 intervjuer som representerar 3 000 utrikes födda individer från 120 länder.

När det gäller faktisk pensionering inkluderar SHARE-datasetet information om det angivna pensionsåret (och därmed åldern) för pensionerade respondenter. För analyserna av denna variabel skapar vi individuella års-paneler som börjar vid 49 år och slutar vid den ålder som uppnåtts vid individens senaste SHARE-intervju. Eftersom många respondenter är relativt gamla när de deltar i undersökningarna, innebär detta upplägg att datasetet innehåller observationer från så tidigt som 1961 (vilket är när våra data om pensionsåldersregler börjar) fram till 2020, med flertalet observationer i perioden 1995–2010. Med tanke på att 128 ursprungsländer och 29 bosättningsländer representeras i det slutliga urvalet av 9 200 respondenter finns det gott om variation i pensionsåldersregler som kan utnyttjas i analyserna.

En svag majoritet av migranterna i urvalet är män, och de har i genomsnitt lite mer än 2 barn och 1,4 barnbarn. Ungefär en tredjedel har högskoleutbildning, och ungefär lika många procent saknar gymnasieutbildning. Den genomsnittliga migranten var 23–24 år när hen kom till bosättningslandet. Polen (9,9%), Ryssland (7,5%) och Algeriet (6,8%) utgör stora ursprungsländer i urvalet, medan Tyskland (34,2%), Frankrike (24,8%) och Israel (7,7%) har flest antal migranter. Migranterna i urvalet förväntar sig i genomsnitt gå i pension vid 64,3 års ålder. Jämfört med detta är den genomsnittliga angivna pensionsåldern bland de som har gått i pension betydligt lägre: 61,1 år.³

3.2 Pensionsåldrar från hela världen

Vi har samlat in data om reglerade pensionsåldrar i de offentliga obligatoriska åldersskyddsprogrammen runt om i världen. Huvudkälla är rapporterna ”Social Security Programs Throughout the World” (SSPTW) publicerade av USA:s socialförsäkringsadministration (1961–2019). Vi har också använt Europeiska kommissionens Mutual Information System on Social Protection (MISSOC), ILO:s Legislative Series och NATLEX-databasen, OECD:s Pension at a Glance-serie, och andra landspecifika resurser.

Datamaterialet innehåller separata uppgifter för män och kvinnor per land för ungefär vart femte år mellan 1961 och 2018/2019. Informationen om regelverken inkluderar två typer av *normala* pensionsåldrar. Den första avser normalåldern som fastställts i huvudkomponenten i respektive lands pensionssystem. I de flesta fall är detta en inkomstrelaterad komponent, men det kan också vara t.ex. en försäkringsfond där åldern avser den tidpunkt då uttag först blir möjligt. Den andra typen av normal pensionsålder avser åldern då rätten till grundskydd i ålderspensionen först blir tillgänglig. I de flesta fall förekommer dessa förmåner, liksom i Sverige, parallellt med någon form av inkomstrelaterad komponent. Dock utgör de i vissa länder huvudkomponenten i systemet.

Utöver de två typerna av normala pensionsåldrar har vi samlat in data om förekomsten av en *tidig* pensionsålder, även här med fokus på huvudkomponenten i pensionssystemet. Möjligheter att få en pension i ung ålder som ett resultat av arbete inom farliga yrken eller andra specifika yrken beaktas inte. Däremot inkluderas fall där kvinnor som har uppfostrat ett visst antal barn har möjlighet att få pension.

Det finns under hela tidsperioden betydande variationer i pensionsåldrarna, både mellan män och kvinnor och mellan normala och förtida pensionsåldrar.

³ I såväl dessa beräkningar som i analyserna nedan tillämpas vikter tillhandahållna i SHARE-dataseten för att hantera bl.a. snedvridna bortfall och representativitet. Vi redovisar dock även känslighetsanalyser utan sådana vikter.

Vid de flesta tidpunkter varierar observationerna från 50 eller lägre till 67 eller högre. Medan majoriteten av länder historiskt sett har haft normala pensionsåldrar i intervallet 60–65 för män och 55–60 för kvinnor, har de senaste tre decennierna uppvisat en viss diversifiering och ökning av genomsnittliga åldrar. Denna ökning har varit särskilt märkbar för kvinnor, vilket har resulterat i en gradvis konvergens mellan könen. För kvinnor har den genomsnittliga normala pensionsåldern ökat med 3 år, från 57,7 år 1985 till 60,7 år 2018/2019, medan den för män har ökat med 1,6 år, från 60,6 till 62,2, under samma period.

Om vi kopplar pensionsregelverken till SHARE-data framgår att det visserligen finns tydliga toppar vid vissa åldrar som 65, 60 och 55, men också att dessa varierar mellan män och kvinnor och mellan bosättningsländer och ursprungsländer. Dessutom finns det också en ansevärd mängd regler som anger åldrar mellan de femåriga intervallen. Med andra ord finns det en betydande grad av variation i data. Vår empiriska analys kan också dra nytta av den tidigare nämnda historiska variationen i pensionsåldrar som finns i paneldata.

3.3 Metoder

Målet med vår empiriska analys är att undersöka kopplingen mellan å ena sidan nationella pensionsregelverk och å andra sidan individuellt pensionsbeteende. I ett första steg försöker vi ta reda på om pensionsåldrar i bosättnings- och ursprungsländer påverkar individens pensioneringsplaner. Därefter undersöker vi om dessa regler också har en inverkan på tidpunkten för faktisk pensionering.

Det faktum att data innehåller detaljerad information på individnivå och dessutom täcker migranter med olika ursprung som bor i olika länder ger metodmässiga fördelar. Vi använder statistiska modeller som begränsar jämförelserna till mycket specifika förväntningar och beteenden avseende exakt tidpunkt för pensionering. Analyserna tar hänsyn till generellt pensioneringsbeteende i bosättnings- och ursprungsländer, liksom till övergripande åldersprofiler vid pensionering. Dessutom utnyttjar vi köns- och tidsvariation i pensionsåldersreglerna för att fånga sambanden mellan individers pensionsbeslut och ursprungs- och värdlandets institutioner.⁴

⁴ Att studera påverkan av formella regler från ursprungslandet har både likheter och skillnader jämfört med att studera påverkan av kultur på ekonomiska utfall. För att fastställa en kausal effekt av kultur bör man enligt vissa synsätt fokusera på dimensioner av kultur som är nedärvda och aspekter som är konstanta över livet (Guiso, Sapienza och Zingales 2006). Nationellt reglerade pensionsåldrar är rimligen exogena i den meningen att individen inte kan välja dem, och variationen över länder, kön och tid ger möjligheter för den statistiska analysen. Men det är värt att påpeka att (förändrade) pensionsåldersregler kan återspegla egenskaper hos arbetskraften som i sin tur korrelerar med pensioneringsbeteende på individnivå (t.ex. hälsa).

När vi i resultatpresentationen talar om effekter bygger detta på ett antagande om att givet alla andra faktorer som analysen beaktar, så finns det ingen utelämnad (icke-observerad) faktor som skapar ett systematiskt samband mellan pensionering och pensionsåldern i respektive lands regelverk. Förutom att data är detaljerade och analyserna omfattande får tolkningen också stöd av de känslighetsanalyser som diskuteras i samband med resultaten.

3.3.1 Förväntad pensionsålder – diskret valmodell

Vi analyserar respondenternas svar på frågan ”Vid vilken ålder räknar du med att börja få ut denna pension?” med hjälp av en diskret valmodell (McFadden 1974), där varje respondent väljer ett åldersalternativ från 50 till 75.⁵ Analysen innebär att vi studerar hur sannolikheten för att ett alternativ ska väljas påverkas av om det för den specifika individen sammanfaller med en reglerad pensionsålder i värd- och ursprungslandet (med hänsyn tagen till andra faktorer som också kan påverka planerna).

3.3.2 Faktisk pensionering – överlevnadsanalys

För att analysera faktisk pensionering skattar vi flexibla så kallade hasardmodeller för att fånga hur sannolikheten att lämna vid en viss specifik ålder relaterar till de nationella regelverken för pensionering. Praktiskt innebär det att vi i en individuell års-panel skapar en utfallsvariabel som får värdet 0 fram till året när den av individen angivna pensioneringen inträffar, och därefter växlar till 1.⁶ Vi skapar sedan två tidsvarierande behandlingsvariabler, som får värdet 1 under det eller de år då respondentens ålder är lika med en reglerad pensionsålder som gäller för hans eller hennes kön, i bosättningslandet respektive ursprungslandet, och 0 annars.

Eftersom de flesta individer bara observeras ett fåtal gånger och främst vid högre åldrar kan inte SHARE-data användas för att skapa tidsvarierande kontrollvariabler. Ett antal tidskonstanta variabler med potentiell relevans för individernas pensioneringsbeslut ingår dock i analysen. Vi skapar fyra sådana variabler. Den första indikerar om respondenten är kvinna eller man. Den andra är en kategorisk variabel som anger den högsta utbildningsnivå som personen har uppnått (sex nivåer baserade på ISCED1997-klassificeringen). Den tredje variabeln indikerar det högsta antalet barn som någonsin rapporterats av

⁵ Även om respondenterna kunde svara med vilken ålder som helst, påverkar vår avgränsning vid 75 högst 35 individer som svarade 99 eller 100.

⁶ Indikatorn i fråga avser att vara pensionerad från eget arbete, inklusive delvis pensionerad eller förtidspensionerad. Individer betraktas som censurerade i statistisk mening efter pensioneringen eller – ifall pensionering ännu inte har inträffat – efter deras senaste SHARE-intervju.

respondenten. Den fjärde variabeln är det högsta antalet kroniska sjukdomar som någonsin rapporterats av respondenten.

I resultatredovisningen nedan diskuterar vi olika varianter där vi gradvis gör modellerna mer omfattande (och därmed krävande datamässigt). De flesta av våra analyser är uppbyggda som linjära sannolikhetsmodeller som skattas med minsta kvadratmetoden (OLS).⁷

4 Resultat

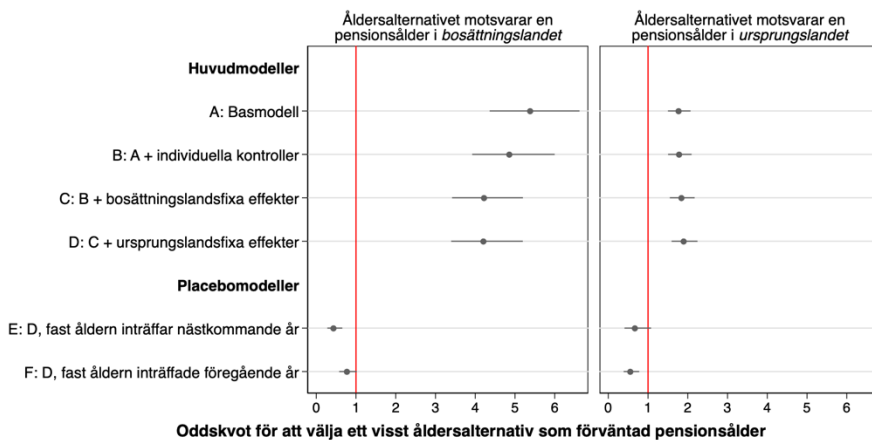
4.1 Förväntad pensionering

Figur 1 visar sambandet mellan den ålder en person anger som förväntad pensioneringsålder och huruvida åldern i fråga motsvarar en pensionsålder i bosättnings- eller ursprungslandets pensionssystem. Den enklaste specifikationen (A) inkluderar endast dessa variabler, samt kontroller för ålder (linjära och kvadrerade) för att ta hänsyn till hur sannolikheten för pensionering generellt förändras i intervallet 50–75. Resultaten från denna specifikation indikerar tydligt att pensionsåldersregler både i bosättningslandet och i ursprungslandet påverkar människors förväntningar om pensionering. Enligt de skattade oddskvoterna har en respondent mer än 5 gånger högre odds att välja ett visst åldersalternativ som förväntad pensionsålder om det alternativet matchar en reglerad pensionsålder i bosättningslandet, och cirka 75 procent högre odds att göra det om det matchar en reglerad pensionsålder i ursprungslandet.

Mycket likartade resultat erhålls från specifikationer där kontrollvariabler stegvis läggs till modellen. Specifikation B tar hänsyn till individuella kontrollvariabler (interagerade med den kontinuerliga åldersalternativvariabeln). Dessa inkluderar en dummyvariabel som indikerar kön, ålder, högsta nivå av uppnådd utbildning, arbetslöshetsstatus, självupplevd hälsa, antal barn, antal barnbarn och om respondenten bor med en make/maka eller partner i hushållet. Specifikation C och D lägger till ”dummies” för ursprungsland och bosättningsland. Dessa skattningar innebär att vi endast utnyttjar variation inom länder – över tid och mellan könen – i skattningarna. Åslund och Cronert (2024) redovisar ytterligare känslighetsanalyser av mer teknisk karaktär.⁸

⁷ Detta möjliggör mer beräkningsintensiva specifikationer än traditionella durationsmodeller (t.ex. Cox proportional hazard-modellen). Som en robusthetskontroll beräknas dock en uppsättning analyser som motsvarar den första uppsättningen OLS-regressioner med hjälp av Cox-modellen.

⁸ I Figur 3 i Åslund och Cronert (2024) begränsar modell 3E analysen till endast den senaste vägen där varje individ besvarade frågan av intresse. 3F motsvarar specifikation D utan vikter, medan specifikation 3G fokuserar på den lägsta åldern då respondenten förväntar sig börja ta emot någon

Figur 1. Förväntad pensionering och reglerade pensionsåldrar

Anm: Punkterna i figuren visar estimat från betingade logit-modeller (McFadden), strecken indikerar 95-procentiga konfidensintervall.

Bland de fyra specifikationerna A–D varierar oddskvoten för att välja ett åldersalternativ som matchar bosättningslandets regler mellan 4,20 och 5,38. Även om de motsvarande skattningarna för åldersalternativ som matchar ursprungslandets regler är lägre (mellan 1,76 och 1,89), är dessa både ekonomiskt och statistiskt signifikanta. Det tycks således som att regler i ursprungslandet spelar roll för utrikes föddas förväntningar om pensionering. Det är värt att notera att en ytterligare analys, som redovisas i Åslund och Cronert (2024) och som replikerar modell C på ett slumpmässigt urval av infödda respondenter i SHARE-undersökningen, finner en mycket likartad koppling mellan bosättningslandets pensionsåldersregler och förväntningar om pensionering.

En potentiell invändning är att ursprungslandets pensionsålder kan reflektera icke-observerade egenskaper hos arbetstagarna som är relaterade till en generell lägre eller högre pensioneringsålder. Ett sätt att undersöka detta är att göra ”placebo-analyser” som antar att de reglerade pensionsåldrarna inträffar ett år tidigare eller ett år senare (specifikation E och F). Båda dessa modeller ger negativa koefficienter (dvs. en oddskvot mindre än 1) för reglerade pensionsåldrar i båda länderna, vilket innebär att människor är något mindre benägna att förvänta sig att gå i pension ett år före eller efter de reglerade pensionsåldrarna än annars (uppskattningarna varierar från 23 till 57 procent mindre benägna). Detta är vad vi skulle förvänta oss om människor koncentrerar sina pensionsplaner till ett specifikt år, med hänsyn till det möjliga/relevanta åldersintervallet.

av de pensionsbetalningar han eller hon anser sig vara berättigad till (istället för bara den allmänna ålderspensionen som studeras i huvudanalysen).

Placebo-analysen stöder därmed tolkningen att huvudresultaten fångar en effekt på en specifik förväntad pensionsålder.

4.2 Faktisk pensionering

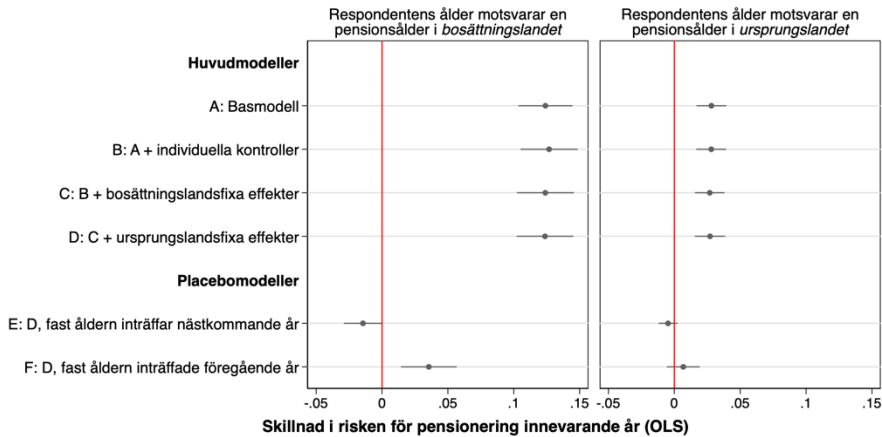
Efter att ha fastställt att pensionsåldersregler både i bosättningsland och ursprungsland påverkar förväntad pensionering, går vi nu vidare till att undersöka deras effekter på faktisk pensioneringstidpunkt.

Figur 2 visar våra huvudresultat. Specifikationerna A–D lägger stegvis till respondentkontroller och ”fixa effekter” för bosättningsland och ursprungsland. De effekter av pensionsåldersregler på ”pensioneringsrisken” – dvs. sannolikheten att gå i pension vid en viss ålder givet att man inte har gjort det ännu – som skattas i dessa modeller är betydande och stabila, och väl i linje med resultaten för förväntad pensionering. Enligt dessa specifikationer ökar en genomsnittlig individs pensioneringsrisk vid en given ålder med 12,4–12,7 procentenheter om den åldern matchar en reglerad pensionsålder i bosättningslandet, och med 2,7–2,8 procentenheter om den matchar en reglerad pensionsålder i ursprungslandet. Med tanke på att den genomsnittliga risken i urvalet är 5,0 procent, måste dessa genomsnittliga effekter anses vara stora (även om de, kanske inte överraskande, är mindre än motsvarande effekter på förväntad pensionering).⁹

Slutligen redovisar figuren två placeboanalyser som motsvarar de ovan angivna. Dessa är identiska med specifikation D men antar att de reglerade pensionsåldrarna inträffar ett år tidigare respektive ett år senare. Ingen av specifikationerna pekar på någon statistiskt signifikant effekt för ursprungslandsreglerna, vilket stöder tolkningen att vår huvudsakliga analys fångar upp en faktisk effekt av pensionsåldersregler. För bosättningslandets regler finns det ett marginellt signifikant negativt samband för pensionering under åren före ett angivet år (E) och en signifikant förhöjd risk året efter en reglerad pensionsålder (F).¹⁰ En tolkning av dessa resultat är att pensionsåldersregler påverkar när det börjar bli mer socialt acceptabelt eller ekonomiskt fördelaktigt att gå i pension, snarare än enbart en exakt ålder för när man ska gå i pension.

⁹ Utvandring i samband med pensionering (Klinthäll 2006; Kuhlenkasper och Steinhardt 2017) kan påverka sammansättningen av urvalet i analysen för faktisk pensionering jämfört med förväntad. Om individer lämnar värdlandet under inflytande av pensionsregelverk från ursprungslandet och därför inte finns med i datamaterialet kommer vi sannolikt att underskatta effekten av dessa regelverk. Det är dock värt att notera att Larsson, Laun och Åslund (2023) inte finner att utvandring påverkar relativa pensioneringsrisker.

¹⁰ Skattningen pekar på 3,6 procentenheters högre risk, vilket motsvarar en fjärdedel av huvudeffekten (A–D). För ursprungslandet är skattningen 0,7 procentenheter, vilket är i samma relativa storleksordning (men inte statistiskt signifikant).

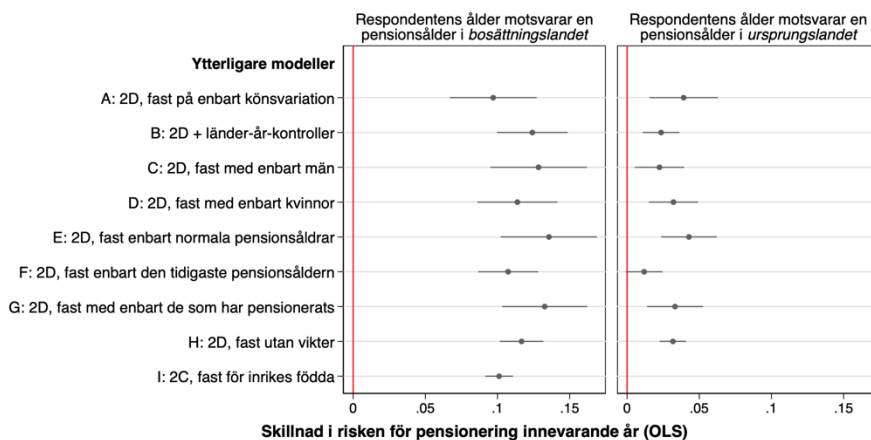

Figur 2. Faktisk pensionering

Anm: Punkterna i figuren visar estimat, strecken indikerar 95-procentiga konfidensintervall.

Figur 3 presenterar en uppsättning ytterligare varianter, som alla är modifierade versioner av 2D i Figur 2. Specifikation A lägger till fixa effekter som representerar varje kombination av bosättningsland, år och ålder, samt varje kombination av ursprungsland, år och ålder. Följaktligen utnyttjar denna modell endast variation i regler som gäller män och kvinnor i samma ålder under ett visst år. I denna restriktiva specifikation sjunker effekten av bosättningslandsregler till 9,7 procentenheter medan punktestimatet för ursprungslandsregler ökar till 3,9 procentenheter. Specifikation B bekräftar att resultaten inte är känsliga för att man lägger till tidsvarierande faktorer på landnivå (för bosättningsländer respektive ursprungslandet): a) könsspecifikt arbetskraftsdeltagande för äldre arbetsföra individer (åldrarna 55–64), b) den normala och c) den tidigaste tillgängliga pensionsåldern i den huvudsakliga pensionskomponenten, och d) BNP per capita.

Specifikation C och D genomför analysen separat för män och kvinnor. Punktestimaten tyder på att effekten av bosättningslandsregler kan vara något större för män, medan effekten av ursprungslandsregler är större för kvinnor. Specifikation E och F beaktar enbart de normala pensionsåldrarna respektive enbart den tidigast tillgängliga pensionsåldern i landets system (dvs. med hänsyn till tidiga pensionsåldrar där sådana existerar). Vi finner att effekten av normala pensionsåldrar är större än effekten av tidigaste tillgängliga pensionsåldrar. Påverkan av ursprungslandsregler drivs huvudsakligen av de normala åldrarna.

Figur 3 Faktisk pensionering – utökade varianter

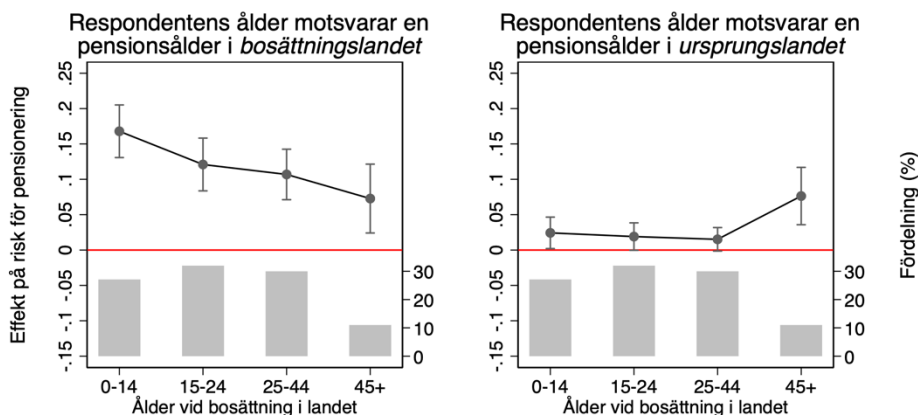
Anm: Punkterna i figuren visar estimat, strecken indikerar 95-procentiga konfidensintervall.

I specifikation G har urvalet begränsats till icke-censurerade observationer, vilket innebär att det endast inkluderar de vars pensionering har observerats före deras senaste registrerade SHARE-intervju. Detta minskar urvalet med 39 procent och resulterar i en liten ökning av estimaten. Specifikation H visar att mycket liknande resultat framkommer om vi inte viktar materialet. För jämförelse replikerar vi också specifikation 2C på ett urval av inrikes födda invånare som observerats i SHARE-undersökningarna, med i övrigt samma inkluderingskriterier (specifikation I). Medan denna analys av uppenbara skäl utelämnar ursprungslandsreglerna, är den skattade effekten av bosättningslandsreglerna ungefär i linje med den för utrikes födda, dvs. att sannolikheten att gå i pension ökar med cirka 10 procentenheter om åldern sammanfaller med en reglerad pensionsålder. Detta bekräftar bilden från analyserna av förväntad pensionering på så sätt att världlandets institutioner har en likartad betydelse för inrikes och utrikes födda.

4.3 Mekanismer

I detta avsnitt undersöker vi tänkbara mekanismer bakom resultaten som redovisats ovan, med fokus på faktisk pensionering. Tanken är att med hjälp av teoretiskt motiverade uppdelningar belysa betydelsen av å ena sidan normer och andra referenspunkter, och å andra sidan ekonomiska incitament. Vi beaktar två individnivåfaktorer: ålder vid migration och (förväntad) finansiell förmåga, samt två institutionella faktorer: om landets lagstadgade pensionsålder har ändrats och om länderna har undertecknat en socialförsäkringskonvention som möjliggör ett

bevarande av migranternas förvärvade pensionsrättigheter och internationell portabilitet av förmåner.

Figur 4. Ålder vid invandring.

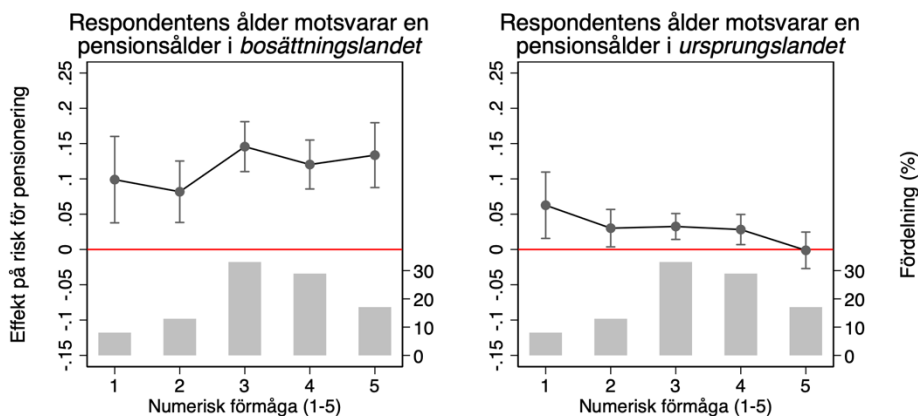
Anm: Staplarna visar fördelningen av individer efter ålderskategorier. Punkterna i figuren visar estimat per ålderskategori, de vertikala strecken indikerar 95-procentiga konfidensintervall.

För att bedöma huruvida det sker en gradvis assimilering till värdlandets beteendemönster och normer (Hammar 2021) undersöker vi hur effekterna av pensionsåldersregler varierar med åldern då de bosatte sig i landet. Vi delar in respondenterna i fyra grupper baserat på om de invandrade i barndomen (0–14 år), ungdomen (15–24 år), primär arbetsålder (25–44 år) eller senare (45 år eller äldre). Vi interagerar sedan åldersgruppindikatorerna med de två pensionsåldersvariablerna. Figur 4 redovisar resultaten. Den skattade effekten av ursprungslandets regelverk är särskilt stark för gruppen som invandrade vid högst ålder: 7,6 procentenheter jämfört med 1,5–2,4 procentenheter för de tidigare grupperna. På motsvarande sätt är gruppen som invandrade vid högst ålder också den grupp som i lägst grad påverkas av pensionsåldersreglerna i bosättningslandet. Enligt resultaten i den vänstra delen av figuren minskar denna effekt från en ökning med 16,8 procentenheter för de som invandrat som barn till en ökning med 7,3 procentenheter för de som invandrat vid 45 års ålder eller senare.

Om pensionsåldersregler i ursprungslandet stipulerar sociala normer eller andra referenspunkter för när utrikesfödda personer ska gå i pension, borde vi förvänta oss att de har större effekter på pensioneringstidpunkten för personer med lägre finansiell skicklighet, eftersom dessa har visat sig engagera sig mindre i pensionsplanering (Van Rooij, Lusardi och Alessie 2011). För att testa denna förväntan använder vi en SHARE-enkätindikator på numerisk förmåga, baserad

på respondenternas svar på en uppsättning frågor som utvärderar deras matematiska skicklighet.¹¹ Den högra delen av Figur 5 ger visst stöd för tanken att pensionsåldrar definierar referenspunkter, då de med lägst finansiell skicklighet reagerar mest – en ökning med 6,3 procentenheter i pensioneringsrisken – medan de med högst nivå inte alls verkar beröras. För regler i bosättningslandet antyder resultaten att invandrare med högre nivå av ekonomisk skicklighet är mer benägna att påverkas. En möjlig tolkning av detta resultat, i linje med det övergripande teoretiska resonemanget, är att dessa individer är mer kapabla att skaffa sig den kunskap som behövs om pensionssystemet i sitt nya bosättningsland för att kunna anpassa sina pensioneringsbeslut enligt dess regler.

Det går också att argumentera för att om regler för pensionsålder fungerar genom att definiera sociala normer eller institutionaliserade alternativ, skulle vi förvänta oss att effekterna är större om samma regel har varit på plats under lång tid. Analyser där effekten tillåts variera beroende på om pensionsåldern i det aktuella landet har ändrats eller ej under vår observationsperiod pekar på att oförändrade regler har större genomslag, vilket i viss mån indikerar mekanismer som sociala normer och institutionaliserade alternativ (Åslund och Cronert 2024).

Figur 5. Förväntad finansiell förmåga.

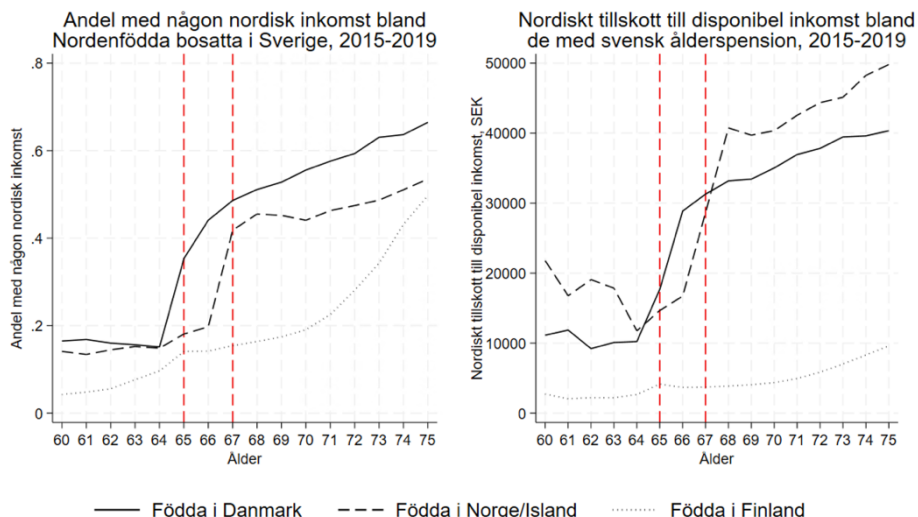
Anm: Staplarna visar fördelningen av individer efter numerisk förmåga (matematiska färdigheter). Punkterna i figuren visar estimat per kategori, de vertikala strecken indikerar 95-procentiga konfidensintervall.

¹¹ Det är naturligtvis inte självklart att personer med lägre matematisk förmåga är sämre på att beakta pensionssystemens finansiella strukturer, men det framstår som ett rimligt antagande för genomsnittliga skillnader.

Om institutioner från ursprungslandet påverkar genom att de bestämmer tillgängligheten av pensionsförmögenhet från ursprungslandets pensionssystem, bör vi förvänta oss att de observerade effekterna primärt drivs av ”länder-par” där pensionsförmåner går enkelt att överföra internationellt. Det vanligaste sättet att upprätta sådan internationell överförbarhet är genom samordning med stöd i bilaterala eller multilaterala socialförsäkringskonventioner. Sådana avtal har en lång historia men har genomgått en stor, men påfallande ojämn, expansion över hela världen de senaste decennierna. Här använder vi data som inkluderar årliga observationer om huruvida ett specifikt länder-par har undertecknat en socialförsäkringskonvention (Cronert och Palme 2023). Även om vi inte har systematisk information om innehållet i dessa avtal, är samordning av pensions-system en viktig målsättning i de flesta av dem (Holzmann och Wels 2020). Analyserna pekar på att våra resultat vad gäller reglerna i ursprungslandet i praktiken drivs av migranter som omfattas av en socialförsäkringskonvention; för de ungefär en tredjedel som inte omfattas är den marginella effekten nära noll och inte statistiskt signifikant.

En ytterligare indikation på betydelsen av ekonomiska incitament kopplade till pensionsrättigheter i ursprungslandet redovisas i Figur 6, baserat på registerdata för Nordenfödda personer bosatta i Sverige 2015–2019. Figuren redovisar uppgifter om förvärvs- och pensionsinkomster importerade från de övriga nordiska länderna, som alla sedan många decennier omfattas av en multilateral socialförsäkringskonvention.

Dessa data visar betydande ökning i såväl sannolikheten att erhålla en importerad inkomst, som i genomsnittsnivån för importerad inkomst, för invandrare från Danmark, Norge och Island vid den normala pensionsåldern i respektive födelseland (65 i Danmark och 67 i Norge och Island), vilket är när de flesta pensioner från dessa länder kan börja uppbäras och exporteras. Sammantaget pekar dessa resultat mot att berättigande till pension från ursprungslandet kan vara en potentiellt relevant mekanism för att förstå våra resultat.

Figur 6. Inkomst från andra nordiska länder.

Anm: Figuren bygger på bearbetningar av svenska registerdata omfattande hela befolkningen i aktuella åldrar.

5 Avslutande diskussion

Vi undersöker hur formella institutioner i ursprungs- och bosättningsländer formar arbetsmarknadsbeteendet bland äldre migranter. Analysen bygger på insamlade data om pensionsregler över hela världen, kombinerat med mikrodata från ett stort antal europeiska länder.

För det första visar vår studie att stipulerade pensionsåldrar i värdlandet har en stark påverkan på när invandrade går i pension. Detta resultat är i linje med tidigare forskning om pensionering i arbetskraften som helhet (van Erp, Vermeer och van Vuuren 2014; Pilipiec, Groot och Pavlova 2021; Seibold 2021), och stöds också av resultat för infödda arbetstagare i våra data.

Det mest centrala resultatet i vår studie är dock att det även finns en ekonomiskt och statistiskt signifikant ökning av sannolikheten att gå i pension just när ursprungslandets regler stipulerar pensionering. Resultaten är robusta för olika specifikationer och urvals begränsningar, och vi ser samband både avseende individuella förväntningar på framtida pensionstidpunkt och när det gäller faktisk pensionering.

Pensionssystem kan påverka beteendet direkt genom ekonomiska möjligheter och incitament, liksom indirekt genom sociala normer och uppfattningar om vad som utgör ett lämpligt beteende. I praktiken är det svårt att separera mekanism-

erna i empirisk analys och de kan självklart också interagera. Våra kompletterande analyser tyder emellertid på att båda typerna av mekanismer verkar vara relevanta. Vår upptäckt att det sker en integrationsprocess mot att anpassa sig till reglerna i bosättningslandet, och en starkare påverkan från ursprungslandsinstitutioner bland de som är äldre vid migrationstillfället är förenligt med både ekonomiska incitament och normer. Det faktum att de mindre ekonomiskt kunniga svarar mer på institutioner från ursprungslandet antyder att sociala normer eller andra referenspunkter är en kanal. Den större reaktionen på system utan förändringar i relevanta pensionsåldrar pekar i samma riktning. Att ekonomiska mekanismer har betydelse får stöd av att våra resultat verkar drivas av migranter täckta av en socialförsäkringskonvention som underlättar den internationella överförbarheten av pensionsrättigheter och förmåner.

Vår studie bidrar också till litteraturen om kultur och ekonomiska utfall. Dessa studier kopplar vanligtvis t.ex. sysselsättning och inkomster till index över sociala eller ekonomiska strukturer i ursprungsländerna (Guiso, Sapienza och Zingales 2006; Fernández och Fogli 2009; Alesina och Giuliano 2014; Cottier 2018). Vi visar att också formella och politiskt beslutade institutioner är en del av de faktorer från ursprungslandet som påverkar migranter.

Även om vi här fokuserar på pensionsåldersregler är det troligt att andra typer av formella institutioner också kan spela roll. Med tanke på den ökande mångfalden bland arbetstagare i Sverige och många andra länder, och de betydande och varaktiga ekonomiska skillnader som syns på många ställen, verkar det motiverat att bättre försöka förstå hur den typ av samband vi studerar påverkar individuellt beteende och samhällen i stort.

Referenser

- Alesina, A och P Giuliano (2014) "Chapter 4 - Family Ties". I *Handbook of Economic Growth, Volume 2A*, redigerad av Philippe Aghion och Steven N. Durlauf, 177–215. Elsevier
- Alesina, A, P Giuliano och N Nunn (2013) "On the Origins of Gender Roles: Women and the Plough *". *The Quarterly Journal of Economics* 128 (2): 469–530. <https://doi.org/10.1093/qje/qjt005>
- Antecol, H (2000) "An Examination of Cross-Country Differences in the Gender Gap in Labor Force Participation Rates". *Labour Economics* 7 (4): 409–26. [https://doi.org/10.1016/S0927-5371\(00\)00007-5](https://doi.org/10.1016/S0927-5371(00)00007-5)
- Behaghel, L och DM Blau (2012) "Framing Social Security Reform: Behavioral Responses to Changes in the Full Retirement Age". *American Economic Journal: Economic Policy* 4 (4): 41–67
- Börsch-Supan, A, M Brandt, C Hunkler, T Kneip, J Korbmacher, F Malter, B Schaan, S Stuck, S Zuber, och on behalf of the SHARE Central Coordination Team (2013) "Data Resource Profile: The Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe (SHARE)". *International Journal of Epidemiology* 42 (4): 992–1001. <https://doi.org/10.1093/ije/dyt088>
- Cottier, L (2018) "Culture, financial constraints, and retirement decision". *Labour Economics* 53: 128–45
- Cronert, A och J Palme (2023) "Bridging Migrants' Social Protection Gap: Understanding the Incomplete Revolution of International Social Security Coordination"
- Deshpande, M, I Fadlon och C Gray (2021) "How Sticky Is Retirement Behavior in the U.S.?" *The Review of Economics and Statistics*, december, 1–55. https://doi.org/10.1162/rest_a_01151
- Duflo, E och E Saez (2002) "Participation and investment decisions in a retirement plan: The influence of colleagues' choices". *Journal of Public Economics* 85 (1): 121–48
- Erp, F van, N Vermeer och D van Vuuren (2014) "Non-financial determinants of retirement: a literature review". *De Economist* 162 (2): 167–91
- Fernández, R (2011) "Chapter 11 - Does Culture Matter?" I *Handbook of Social Economics*, redigerad av Jess Benhabib, Alberto Bisin och Matthew O.

- Jackson, 1:481–510. North-Holland. <https://doi.org/10.1016/B978-0-444-53187-2.00011-5>
- Fernández, R och A Fogli (2009) ”Culture: An Empirical Investigation of Beliefs, Work, and Fertility”. *American Economic Journal: Macroeconomics* 1 (1): 146–77. <https://doi.org/10.1257/mac.1.1.146>
- Gruber, J och DA Wise (1999) *Social Security and Retirement Around the World*. Chicago, UNITED STATES: University of Chicago Press. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/uu/detail.action?docID=408465>
- (2004) *Social security programs and retirement around the world: micro-estimation*. Redigerad av David A. Wise och Jonathan Gruber. Chicago: University of Chicago Press
- Guiso, L, P Sapienza och L Zingales (2006) ”Does culture affect economic outcomes?” *Journal of Economic Perspectives* 20 (2): 23–48
- Hammar, O (2021) ”The Mystery of Inequality: Essays on Culture, Development, and Distributions”. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-440036>
- Hofstede, G (2001) *Culture’s Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations Across Nations*. SAGE Publications
- Holzmann, R och J Wels (2020) ”The cross-border portability of social security benefits: Status and progress?” *International Social Security Review* 73 (1): 65–97
- Inglehart, R och WE Baker (2000) ”Modernization, Cultural Change, and the Persistence of Traditional Values”. *American Sociological Review* 65 (1): 19–51. <https://doi.org/10.2307/2657288>
- Johnson, S (2020) *A changing nation: Population projections under alternative immigration scenarios*. US Department of Commerce, US Census Bureau
- Klinthäll, M (2006) ”Retirement Return Migration from Sweden”. *International Migration* 44 (2): 153–80. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2435.2006.00367.x>
- Krauth, B (2006) ”Social interactions in small groups”. *Canadian journal of Economics*, 414–33
- Kuhlenkasper, T och MF Steinhardt (2017) ”Who leaves and when? Selective outmigration of immigrants from Germany”. *Economic Systems* 41 (4): 610–21. <https://doi.org/10.1016/j.ecosys.2017.01.001>

- Larsson, F, L Laun och O Åslund (2023) ”Kommer sent, lämnar tidigt? Invandrades utträde från arbetsmarknaden”. IFAU Rapport 2023:11. IFAU
- Lindbeck, A, S Nyberg och JW Weibull (1999) ”Social norms and economic incentives in the welfare state”. *The Quarterly Journal of Economics* 114 (1): 1–35
- McFadden, DL (1974) ”Conditional logit analysis of qualitative choice behavior”. I *Frontiers in Econometrics*, redigerad av P. Zarembka, 105–42. New York: Academic Press
- Pilipiec, P, W Groot och M Pavlova (2021) ”The Effect of an Increase of the Retirement Age on the Health, Well-Being, and Labor Force Participation of Older Workers: A Systematic Literature Review”. *Journal of Population Ageing* 14 (2): 271–315. <https://doi.org/10.1007/s12062-020-09280-9>
- Scott, K och A Tegunimataka (2020) ”The Demographics of an Aging Society—The Role of Migration”. *Lund Papers in Economic Demography* 5
- Seibold, A (2021) ”Reference Points for Retirement Behavior: Evidence from German Pension Discontinuities”. *American Economic Review* 111 (4): 1126–65. <https://doi.org/10.1257/aer.20191136>
- United States Census Bureau (2017) ”2017 National Population Projections Tables: Main Series”
- Van Rooij, MC, A Lusardi och RJ Alessie (2011) ”Financial literacy and retirement planning in the Netherlands”. *Journal of economic psychology* 32 (4): 593–608
- Van Solinge, H och K Henkens (2007) ”Involuntary retirement: The role of restrictive circumstances, timing, and social embeddedness”. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences* 62 (5): S295–303
- Vespa, J (2018) *Demographic turning points for the United States: Population projections for 2020 to 2060*. US Department of Commerce, US Census Bureau
- Åslund, O och A Cronert (2024) ”Origin country institutions and immigrant retirement timing”. Working Paper 2024:3. IFAU – Institute for Evaluation of Labour Market and Education Policy

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) är ett forskningsinstitut under Arbetsmarknadsdepartementet med placering i Uppsala.

IFAU ska främja, stödja och genom forskning genomföra uppföljningar och utvärderingar.

Uppdraget omfattar effekter av arbetsmarknads- och utbildningspolitik, arbetsmarknadens funktionssätt och arbetsmarknadseffekter av socialförsäkringen.

I rapportserien presenteras såväl IFAU:s forskning som resultat av samarbeten med andra nationella och internationella forskningsorganisationer.

IFAU delar årligen ut bidrag till olika forskningsprojekt, vars resultat publiceras i rapportserien.

Rapporterna kan vara fristående eller publiceras tillsammans med ett Working paper.

Alla IFAU:s publikationer finns på www.ifau.se